

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Huvudområde

Socialt arbete

Titel

Identitet, vändpunkter och återanpassning - före och efter utträde ur kriminalitet

Veronica Persson, Robert Viklander

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. **Campus Sundsvall** Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

MITTUNIVERSITETET

Namn på din institution (avdelning)

Examinator: Masoud Kamali, masoud.kamali@miun.se

Handledare: Jorge Calbucura, jorge.calbucura@miun.se

Författare: Veronica Persson, vepe9600@student.miun.se Robert Viklander, rovi1000@miun.se

Utbildningsprogram: Socionomutbildning, 210 hp

Huvudområde: Socialt arbete

Termin, år: 5, 2013

MITTUNIVERSITETET
Institutionen för socialt arbete

KURS: SA046G Socialt arbete GR (C), Självständigt arbete, 15hp

ÄMNE: Socialt arbete

HANDLEDARE: Jorge Calbucura

SAMMANFATTNING: Detta är en kvalitativ studie vars syfte är att undersöka hur tidigare kriminella män som idag är medlemmar i KRIS, såg på sin identitet innan utträdet ur kriminaliteten respektive efter, samt hur de upplevt återanpassningen till samhället. Frågorna ställdes utifrån en semistrukturerad intervjuguide som baserades på uppsatsens syfte, tidigare forskning, och olika teorier. Vi har kommit fram till att det är väsentlig skillnad på tillskriven identitet och upplevd identitet men att den förstnämnda kan leda till den andra. Men vi har även kommit fram till att man inte kan se identitet som något statiskt, den förändras ständigt och en människa förhåller sig till många olika identiteter samtidigt.

KEY WORDS: criminal lifestyle, change process, change, identity, symbolic interaktionism, labeling, desistance

NYCKELORD: kriminell livsstil, förändringsprocess, förändring, identitet, symbolisk interaktionism, märkning, upphöra

TITEL: Identitet, vändpunkter och återanpassning - före och efter utträde ur kriminalitet

FÖRFATTARE: Robert Viklander, Veronica Persson

DATUM: 3 Maj Vårterminen 2013

Innehåll

1.	Inledning.....	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Problemformulering.....	2
1.3	Syfte och frågeställningar.....	2
1.4	Avgränsning.....	2
1.5	Begreppsdefinition.....	3
1.6	Relevans för socialt arbete.....	3
2.	Metod.....	4
2.1	Val av metod.....	4
2.2	Analysmetod.....	5
2.3	Urval/ informanterna	5
2.4	Etiska överväganden	5
2.5	Datainsamling.....	6
2.5.1	Reliabilitet.....	6
2.5.2	Validitet	7
2.5.3	Generaliserbarhet	7
3.	Tidigare forskning.....	7
3.1	Vad formar identiteten?.....	7
3.2	Vändpunkternas betydelse.....	8
3.3	Identitetstransformation.....	9
3.4	Sammanfattning.....	10
4.	Teori.....	11
5.	Teoretiska perspektiv	11
5.1	Symbolisk interaktionism	11
5.2	Identitetsteorin	11
5.3	Beckers teori om avvikare	12
5.4	Ebaughs utträdesprocess	13
5.4.1	Vändpunkten	13
5.4.2	Skapandet av ex-rollen och presentation av den nya rollen.....	14
6.	Resultat/Analys	16
6.1	Presentation av empiriskt forskningsmaterial	16
7.	Diskussion.....	22
7.1	Resultat kopplat till syfte och frågeställningar.....	22

7.2	Resultat kopplat till den tidigare forskningen	24
7.2.1	Vad formar identiteten?.....	24
7.2.2	Vändpunktens betydelse.....	25
7.2.3	Identitetstransformation.....	25
7.3	Resultat kopplat till teorier	26
7.3	Självkritisk diskussion och förslag på framtida forskningsfrågor	29
	Förslag på framtida forskningsfrågor:	29
8.	Slutsatser	30
9.	Referenser	31
9.1	Litteraturförteckning	31
9.2	Artikelförteckning.....	31
9.3	Muntlig källa	32
9.4	Elektronisk källa.....	32

Bilaga 1 - Intervjuguide

Bilaga 2 - Misivbrev

1. Inledning

Enligt Mead (1995) är kriminalitet ett samhällsproblem. I sociala relationer med andra formar individen sin identitet och sin person. Man är under hela sin livstid indragen i olika relationer och processer som kontinuerligt vidmakthåller, modifierar och omformar identiteten. Vissa perioder i livet präglas mer av ett intensivt arbete med identitetsskapande. Dessa perioder karaktäriseras av omvälvningar och förändringar när det gäller identifikation och tillhörigheter i en särskild kontext, exempelvis kriminalitet.

Becker (2006) skriver att våra huvudsakliga aktiviteter påverkar vårt sätt att leva och kan beskriva vår livsstil och hänvisar till tillhörighet och position i en social grupp i samhället. Denna livsstil kan spegla att vi är dugliga, accepterade och att vi ryms inom samhällets normsystem. Men vad innebär det för en individ som saknar de attribut och tillhörigheter som "normalitetsbegreppet" fordrar och vars livsstil istället ses som destruktiv och avvikande? Vi har utgått från Beckers (2006) teori om avvikare i vår studie där man kan se att avvikelse är en samhällelig konstruktion. Det sociologiska synsätt som diskuteras definierar avvikelse som ett brott mot en samförstådd regel. Att vad som betraktas som avvikande beror på vad som i en viss kontext bedöms som normalt eller inte.

1.1 Bakgrund

Är det möjligt att tidigt i livet förebygga framtida kriminalitet? Det frågar sig 2013 års vinnare av Stockholmspriset i kriminologi, den enligt juryn världsledande forskaren David Farrington. Farrington är en föregångare inom evidensbaserade program för tidiga insatser mot kriminalitet. Han är också författare av hundratals vetenskapliga artiklar och böcker, bland annat den av oss refererade *Saving children from a life of crime: early riskfactors and effektive interventions, 2007*, om brottsprevention som bygger på kriminologisk livsförlopps forskning. Farrington har på ett unikt sätt kombinerat sin forskning med annan forskning och påverkat beslutsfattare världen över. De centrala slutsatser han har valt att fokusera sina rekommendationer på är: Risk- och skyddsfaktorer för framtida kriminalitet uppträder mycket tidigt i livet. Barn med hög risk kan bli hjälpta praktiskt taget redan från födseln (Stockholms universitet, 2013).

Enligt Giddens (2007) finns det i de industrialiserade länderna en relativt stark koppling mellan kriminalitet och social uteslutning. Dessa säger att det finns en rörelse i de moderna

samhällena från inkluderande mål, grundade på medborgerliga rättigheter, till förhållanden som accepterar och till och med underlättar uteslutning av vissa. Currie (1998) menar att det finns flera betydande kopplingar mellan kriminalitetens utbredning och den sociala uteslutningen. I USA har exempelvis förändringar när det kommer till arbetsmarknad, skatteregler och lönepolitik lett till en mycket stor ökning av både den absoluta och relativa fattigdomen. Den sociala uteslutningen kommer sedan till uttryck i lokalsamhällen, med följden att utflyttning och antalet arbetslösa ökar och där dyrare hyror och svagare sociala band blir följden.

1.2 Problemformulering

Enligt Berglund (2007) är kriminellas återanpassning till samhället i många fall är långt ifrån problemfri. Att få dessa individer att komma ut i vettiga sysselsättningar och att de sedermera ska tjäna sin egen försörjning är ett mål med många hinder. Inte minst med tanke på ofta bristfällig skolunderbyggnad och den stämpling som verkar förekomma av före detta kriminella i samhället. Levy (1981) frågar sig om myndigheter bidrar till den sociala uppkomsten av problem, som exempelvis utanförskap? Han pekar på forskningsresultat som tyder på att exempelvis socialarbetare ofta etiketterar klienter på ett negativt sätt.

1.3 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka sex KRIS-medlemmars upplevelser av hur deras individuella identitet har formats utifrån en kriminell kontext, deras vändpunkter samt hur de upplever sin återanpassning till samhället.

Hur såg informanterna på sin identitet innan utträdet ur kriminalitet?

Hur såg de informanterna på sin identitet efter utträdet ur kriminalitet?

Hur upplever informanterna återanpassningen till ett icke kriminellt leverne?

1.4 Avgränsning

Vi har valt att titta på forskning från USA, Storbritannien och Sverige. Där utöver har vi använt oss utav studentlitteratur. Vi har hållit oss inom Sundsvalls kommun för att hitta våra informanter.

1.5 Begreppsdefinition

Bias – Snedvridning. Exempel, fri från bias som är oförvanskad av personliga fördomar (Kvale, Brinkmann, 2009)

Drogmissbruk – Missbruk är en diagnostisk term i DSM IV för att beteckna ett tillstånd. Missbruk används också i juridiska sammanhang. Allt bruk av narkotika är förbjudet enligt lag och beskrivs definitionsmässigt som ett missbruk (Franzén, 2012) (Föreläsning 2012-10-09).

Kriminalitet – Enligt Giddens (2007) så skapas definitioner av kriminalitet av dem som har makten i samhället och deras inflytande över lagar, polis och domstolar. Om man ser på kriminaliteten som en följd av social oordning eller deprivation, syftar insatserna till att hjälpa människor och till utökad av social service. Tolkas kriminaliteten som frivilliga handlingar å andra sidan, kommer åtgärderna att bli annorlunda.

Kriminalvårdspåföljd – Hit räknas fängelse, skyddstillsyn, skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, skyddstillsyn med samhällstjänst, skyddstillsyn med fängelse och villkorlig dom med samhällstjänst (Kriminalvården, 2013-04-16).

KRIS, Kriminellas revansch i samhället – är en kamratförening bestående av före detta kriminella och missbrukare (KRIS, 2013).

Normalitetsbegreppet – Innebär enligt Becker (2006) att det som anses vara vanligt i ett samhälle eller en kultur vid ett visst tillfälle uppfattas som normalt.

1.6 Relevans för socialt arbete

Relevansen för socialt arbete i vår studie ligger i intresset av hur myndigheter som till exempel socialtjänsten enligt Levy (1981) kan bidra med till den sociala uppkomsten av problemen de har i uppgift att hantera. Därför bör vi som socialarbetare vara varsamma i bedömningsprocesser och när vi erbjuder tjänster för att kunna undvika stigmatiserande system och beteenden. Levy (1981) menar att socialarbetare ofta etiketterar klienter på ett negativt sätt och därigenom förstärker den negativa identiteten.

2. Metod

2.1 Val av metod

Vi valde att genomföra en kvalitativ forskningsdesign där vi använde oss av en kvalitativ metod i form av semi-strukturerade intervjuer. Vår ansats har en hermeneutisk prägel vilket möjliggör att vi kan beskriva och belysa intervjupersonernas egna upplevelser och erfarenheter. Semi-strukturerade intervjuer gjorde det möjligt att följa en viss tanke utan att för den delen vara låsta i alltför strukturerade ramar.

Val av forskningsmetod gjordes i enlighet med Kvale (1997) för att på bästa sätt ge svar på frågan om hur dessa män upplevt sin situation som kriminella och hur de upplever sin situation i det sociala livet idag. Kvalitativa metoder är lämpliga för undersökning av kontextualiserade företeelser, där människor betraktas som medlemmar av sociala grupper. Detta görs genom tolkning av meningar genom att vara observant på det som sägs och hur det sägs. Vi tänkte på att få in frågor som var dynamiska för att skapa ett samspel mellan intervjuare och intervjuperson.

En intervjuguide arbetades fram (bilaga 1) i flera steg. Vi tittade på tidigare forskning och med hjälp av den arbetade vi fram en öppen intervjuguide med teman. Vi hade som mål att frågorna skulle vara utgångspunkter i den fria intervjun som kunde följas av följdfrågor. Detta gjordes för att få intervjuerna så likt ett samtal som möjligt. För att fånga helheten av hur informanternas personliga identitet har formats. Tid och plats för intervjuerna fick de bestämma för att de skulle känna sig trygga i intervjusituationen. Det var bara en av oss som deltog i varje intervju för att skapa en jämvikt och för att skulle bli så nära vanliga samtal som möjligt. Före intervjun så gick vi igenom missivbrevet (bilaga 2) och pratade om de teman som fanns i intervjuguiden. Intervjuerna spelades in med hjälp av diktafon och transkriberades därefter temavis.

Vi utförde tre intervjuer var och de hölls i KRIS lokaler i Sundsvall. Intervjuerna hölls i enrum men det förekom störningsmoment som telefonsamtal och att någon person kom in i rummet. Vi insåg i efterhand att vi skulle ha satt upp en ”stör ej”-skylt på dörren.

Vår intention med undersökningen var att som Bryman (2008) beskriver, genom forskning med kvalitativ metod enbart skildra informanternas värderingar, åsikter och beteenden vilket kan medföra en större insikt i den undersökta företeelsen och i dess sammanhang.

2.2 Analysmetod

I den kvalitativa forskningen söker man enligt Kvale (1997) mönster som gör att man synliggör vissa sammanhang. Vi läste transkriptionerna flera gånger för att hitta teman och mönster utifrån vilket materialet sedan organiserades kring.

Vi utgick ifrån tre teorier i vår analys, vi använde oss av Identitetsteorin, Beckers teori om avvikare och Ebaughs utträdesprocess. Vi utgick från sociala faktorer i en narrativ analys där vi letade nyckelord för vad som är mest relevant för vår forskning. Den narrativa analysen använde vi för att flytta fokus från vad som hände till hur man kan se att de intervjuade skapade mening i det som hände.

2.3 Urval/ informanterna

Urvalet skedde genom ett målinriktat urval då vi kontaktade ordföranden i KRIS i Sundsvall via telefon. Vi bad att få göra intervjuer med sex av deras medlemmar, vilket gick bra, så vi avtalade tid för intervjuerna. Samtliga informanter är män och har haft ett liv som varit präglad av drogmisbruk och kriminalitet. De kommer från olika delar av Sverige men bor idag i Sundsvalls kommun. Ett kriterium var att informanterna skulle ha avslutat sitt kriminella liv. Vi valde dessa då de kunde tänkas ha erfarenhet av det vi efterfrågar i vår studie.

I enlighet med Bryman (2008) så var urvalet i sitt första skede målinriktat och skedde strategiskt, då vi som forskare utgick från förutbestämda kriterier. Detta för att vi med större sannolikhet skulle kunna besvara vår frågeställning.

2.4 Etiska överväganden

Vi kommer att plocka bort uppgifter som kan kopplas till intervjuperson eller annan nämnd person. Där igenom hålls personerna anonyma och konfidentialitetskravet följs. Ett muntligt samtycke från intervjupersonerna om hur vi ska använda personuppgifterna och information om deras rätt att när som helst dra sig ur tillgodoser samtyckeskravet. Vi kommer även att lämna ett informationsblad till intervjupersonerna där det kommer att stå vad forskningen kommer att användas till och till vilka som den kommer att vända sig, på så vis uppfyller vi informationskravet. På detta informationsblad kan man läsa om nyttjandekravet som innebär att intervjumaterialet endast kommer att användas i

undersökningen, samt våra kontaktuppgifter så de lätt kan nå oss om det är något de undrar över eller om de vill hoppa av (Vetenskapsrådet, 2002).

Enligt Kvale & Brinkman (2009) så bör inte intervjun ses som en fri och öppen dialog mellan jämlikar eftersom forskningsintervjun är formell och ett professionellt styrt samtal. Den som utför intervjun besitter viss vetenskaplig kompetens och i och med det finns en tydlig maktstruktur. Detta kan leda till att intervjun kan bli manipulativ då den som leder dialogen har ett tolkningsmonopol. Detta har vi beaktat i våra intervjuer.

2.5 Datainsamling

Vi valde att använda oss av intervjuer som datainsamlingsmetod för att kunna ta del av intervjupersonernas upplevelser. Eftersom att språket är en central del i intervjuer gav det oss möjligheten att lära känna personerna bättre och förstå deras erfarenheter. Om vi använt oss av dagboksanteckningar hade vi inte kunnat ställa följdfrågor på ett spontant sätt. Vi var medvetna om att svaren som informanterna lämnade kunde påverkas av de frågor som ställts, hur de ställdes och timingen i frågorna.

Den tidigare forskningen i form av artiklar hittade vi i Mittuniversitets biblioteks sökbas Web of science. De sökord vi använde oss av var kriminell livsstil, förändringsprocess, förändring, identitet, symbolisk interaktionism, märkning, upphöra. Vi använde oss också av hemsidorna för Statens offentliga utredningar, Brottsförebyggande rådet och kriminalvården i vårt sökande efter tidigare forskning samt av litteratur.

2.5.1 Reliabilitet

Enligt Kvale (1997) så är reliabilitet i traditionell mening som handlar om metoders tillförlitlighet inte möjlig att uppnå i kvalitativa studier. Om någon skulle försöka replikera vår studie och genomföra intervjuer med samma personer och utifrån samma syfte som oss, skulle resultaten ändå inte bli identiska. Resultaten av en intervju formas i en social interaktion mellan intervjuare och informant, social interaktion är således inte replikerbar. Våra intervjuer transkriberades till skrift i mycket nära anslutning till intervjuerna. Vissa delar av dem transkriberades av oss båda, oberoende av varandra. På så vis kan man genom att förteckna skillnader mellan de två utskriftena få en kvantifierad reliabilitetskontroll.

2.5.2 Validitet

Begreppet validitet är enligt Kvale (1997) en försäkran om giltigheten i forskarens användande av de mätningar som är avsedda för den utmärkande frågan som granskas. Validitet i samband med kvalitativa studier innebär att man undersöker det man har för avsikt att undersöka. Det finns inga osvikliga regler för hur man bedömer validiteten i en kvalitativ studie. Under och efter våra intervjuer har vi försökt försäkra oss om att vi har uppfattat informanternas berättelser på ett sätt som ligger nära dem. Vi anser att validiteten stärks genom att vi spelat in intervjuerna och sedan delvis gjort dubbla transkriberingar av dessa.

2.5.3 Generaliserbarhet

Om resultaten i en intervjustudie anses vara sannolikt tillförlitliga (reliabla) och giltiga (valida) är frågan, är de generaliserbara? I samband med intervjustudier är den ständiga frågan dess generaliserbarhet. Det man menar med det säger Kvale (1997) är om resultaten kan överföras till andra undersökningsspersoner och situationer. En vanlig invändning mot intervjustudier är att det finns för få informanter för att kunna generalisera resultaten. Bryman (2008) menar att forskning genom kvalitativ metod enbart skildrar informanternas åsikter, värderingar och beteenden.

3. Tidigare forskning

3.1 Vad formar identiteten?

Enligt tidigare forskning av LeBel, Burnett, Maruna, Bushway (2008) och Laub (2001) finns det en mängd olika orsaker till hur identiteten formas och förändras. Dynamiska förändringsfaktorer delas upp i sociala respektive subjektiva faktorer. Sociala faktorer kan vara till exempel äktenskap, sysselsättning och föräldraskap, det vill säga en identifiering i samhället. De subjektiva faktorerna är på individnivå som till exempel stigande ålder och är situationsanpassade. Att identifiera och skilja dessa två faktorer åt kan ses som både omöjligt och meningslöst, då dessa påverkar varandra genom en dynamisk, interaktiv process.

Enligt Berglund (2007) kan människor med problematiska livssituationer ändra inställning till livet med hjälp av positiva upplevelser, så som kärlek från medmänniskor eller att de träffat "rätt person vid rätt tillfälle".

Meningsfull sysselsättning och möjlighet till karriär är enligt Laub & Sampson (2001) avgörande för att dessa män ska hålla sig borta från brottslighet och leda till bildandet av en ny identitet.

3.2 Vändpunkternas betydelse

Forskarna Laub & Sampson (2001) menar att en kombination av individuell motivation, händelser i individens sociala miljöer och strukturella omständigheter tillsammans utgör vändpunkter som kan leda till att en kriminell person upphör med brott. Personen själv måste vilja bryta med sitt kriminella liv men den individuella motivationen kan i sig påverkas av en kris eller en chock. Det kan till exempel handla om att personen grips för brott och riskerar ett fängelsestraff eller att han har utsatt sig för påtagliga risker genom att överdosera narkotika. Samma inre drivkraft att vilja upphöra med ett missbruk (av alkohol, narkotika eller tobak) behövs för att upphöra med brott. Motivationen påverkas av hur omgivningen förhåller sig till personens ansträngningar. I synnerhet hos de människor som en kriminell person på något sätt är beroende av, exempelvis en handledare eller en terapeut, har stor betydelse för motivationen att sluta med brott.

Till exempel kan en kriminell bestämma sig för att upphöra med sin kriminella livsstil om samhällets insatser kommer vid rätt tid och är individanpassade (SOU, 2010).

Enligt Aresti, Eatough & Brooks-Gordon (2010) kan ibland beslutet att lämna det kriminella bakom sig helt enkelt vara en fråga om liv eller död för en person, de har nått botten. Det kan leda till ångest som leder till ifrågasättande av sin egen existens. I detta skede är det viktigt att det finns tillgång till utbildning, sysselsättning eller behandling.

Enligt Goedecke (2009) verkar de ex-kriminella uppleva talet som välgörande, de mår bra av att lätta sina hjärtan. Deras nya jag kan, och vill tala om känslor med andra människor, som en del av nya relationer. De nya relationerna uppfattas som mer äkta än tidigare relationer och samtalet uppfattas som en vital del av deras nya, positivt kodade personlighet. Bekännelsen är i en rad olika sammanhang ett viktigt inslag, inte minst i kontakten med omgivningen och i stödsituationer. I den kriminelles kontakt med kriminalvård, polis, behandlingshem och socialtjänst är samtalet, talet, erkännandet eller bekännelsen central, för att komma tillbaka till ett ”normalt” liv.

3.3 Identitetstransformation

När en kriminell har hittat en motivation till förändring så krävs det mycket av denne för att upprätthålla den nya vägen i livet. Det är viktigt att denne kan handskas med motgångar för att inte falla tillbaka i gamla vanor (SOU, 2010). Ett första steg handlar enligt Laub & Sampson (2001) om att skapa sig ett mål att arbeta emot och komma fram till en plan för hur man ska klara av att bryta med den kriminella livsstilen. Man kan se att det är viktigt för personen att på alla sätt avskärma sig från det gamla livet. Genom att (skära bort) ”knife off” det gamla livet, gamla sociala roller, den kriminella stämpeln eller de kriminella vännerna kan dessa delar av personens liv fyllas med nya mer konventionella saker som leder till en identitetstransformation. Det är viktigt för den exkriminelle att han har en plan att följa i skapandet av en ny livsstil. Enligt Goedecke (2009) så sker informanternas identitetsarbete i ständigt avståndskapande mot sitt förflutna och i rädsla för att misslyckas med det.

Laub & Sampson (2001) säger att omgivningen är viktig för att påverka personen i riktning mot det uppsatta målet. Om den ex-kriminelle identifierar sig som familjemedlem eller arbetare, kommer dessa institutioners moral och värderingar att färga personen. Detta gör att denne får en ny sorts moral och att begå brott kommer att strida mot de nya moraliska värderingarna.

LeBel, Burnett, Maruna & Bushway (2008) beskriver det som ett stort stöd i den personliga resan att en person som lämnar fängelset har en identitet på utsidan. Det kan vara i form av familjefar, make, anhörig och så vidare. Arbete eller annan sysselsättning ses också som stödjande faktorer i identiteten. En person med en ordnad social identitet är också bättre rustad att tackla motgångar och besvikelser.

Enligt Berglund (2007) kan man för att ge ytterligare struktur och stadga åt sin förändrade profil och livsstil manifesteras sin rollförändring. Det görs genom att man utåt och inåt markerar sin förändring och visar förändrade värderingar, grupp tillhörigheter och livsmål.

Samtliga deltagare i Aresti, Eatough & Brooks-Gordon's (2010) studie har en önskan om att vara med i en annan gemenskap än den som de hade under den kriminella tiden i deras liv. Deras rädslor och spänningar över att bli utesluten kvarstår hos männen, över att bli utstötta av signifikanta andra. Det var främst till deras familj och vänner men även samhället i stort som de ville ansluta sig till. Enligt männen är det betydelsefullt att inte berätta om sitt tidigare kriminella leverne för omgivningen. Deras självkänsla och förmåga

till att skapa kontakt med andra och känna tillhörighet till omgivningen förstärks då de inte talar om sitt förflutna. De män som deltog i studien hade möjlighet att genom sina nuvarande arbeten med socialt utslagna människor, omskapa sina jag och rekonstruera sina liv för framtida ambitioner.

Bakom denna övergång till en enligt normer socialt accepterat identitet ligger enligt Laub & Sampson (2001) en återuppbyggnad av jaget, vilket uppnås genom att rekonstruera sin internaliserade livsberättelse. Om en positiv återuppbyggnad av jaget utvecklas så kan tidigare händelser omtolkas för att passa framtida ambitioner. En viktigt underliggande faktor för avståndstagandet till kriminalitet, är styrkan i individens engagemang i sin nya roll, det vill säga starka sociala band. Informella sociala kontroller, det vill säga de normer som är förknippade med dessa roller, uppmuntrar den enskilde att leva ett laglydigt liv, samtidigt som de isolerar dem från deras närmaste kriminogena miljö.

Enligt SOU (2010) så kan andra sätt för den ex-kriminelle att få stöd vara genom religiösa samfund och föreningar som KRIS (Kriminellas revansch i samhället). Även kriminalvården jobbar med stöd utifrån individens behov för att få denne att bryta mönster. Dessa organisationer och institutioner är ett steg mot en förändrad livsstil och identitet.

Berglund (2007) poängterar vikten av en fritidssysselsättning när en person vill lämna det kriminella bakom sig eller genomgår en behandling. Detta för att ge ett helhetstänk och inte bara fokusera på behandling eller på att hålla sig från brottslighet.

3.4 Sammanfattning

De tre områdena ovan skapar tillsammans en förståelse av hur individen genomför en förändring av identiteten för accepteras av samhället. Denna förändringsprocess förutsätter ett stöd utifrån. För att börja denna resa måste den kriminelle komma till insikt att den vill förändra sin livssituation. Insikten kan komma från omvälvande händelser, till exempel nära-döden-upplevelser och långa fängelsestraff. Utifrån sådana upplevelser kan den kriminelle inse att den vill sluta leva ett kriminellt liv. Nu börjar identitetstransformationen där personen genom interaktion med icke kriminella successivt förändrar sina normer och värderingar för att på så vis uppnå en socialt accepterad identitet. I detta skede av processen är det mycket viktigt att personen tar avstånd från kriminellt umgänge för att tillgodogöra sig nya normer och värderingar. En meningsfull sysselsättning och möjlighet till karriär är avgörande för att dessa män ska hålla sig borta från brottslighet och leda till bildandet av en ny identitet.

Giddens (2007) menar att arbetet ofta ger en känsla av stabil social identitet. Framför allt för män är självkänslan nära kopplad till det ekonomiska bidrag de kan ge till hushållet och familjen. Detta har gett oss ökad förståelse för den process det innebär att uppnå en accepterad social identitet efter att ha lämnat en kriminell livsstil.

4. Teori

Genom att använda oss av perspektivet symbolisk interaktionism och dess tillhörande förklaringar av identitetsteorin och roller ger det oss i vår analys en förståelse för hur identiteten omformats hos våra informanter. Vidare har vi använt oss av Beckers teori om avvikare och Ebaughs utträdeprocess. På detta sätt kan vi se identitetsutvecklingen våra informanter genomgått, deras vändpunkter och återanpassning.

5. Teoretiska perspektiv

5.1 Symbolisk interaktionism

Symbolisk interaktionism är ett sociologiskt och socialpsykologiskt perspektiv som man kan hitta i forskning från George Herbert Meads (1934) och Herbert Blumers (1969) arbeten. Den symboliska interaktionismens utgångspunkt är att individens jag, identitet och medvetande uppstår och omskapas i samspel med andra, i interaktionen med människor och ting och det omgivande samhället. På så sätt hjälper det oss att med detta perspektiv förstå samhället och mänskliga beteenden och dessutom samspelet dem emellan (Payne, 2008).

5.2 Identitetsteorin

Identitetsteorin, vilken hör hemma inom symbolisk interaktionism innebär att identiteten grundas i människans rolltillhörigheter och dess förväntningar, en identifieringsprocess som ger jaget en identitet (Trost, 2010).

Mead (1995) säger att genom sociala relationer med andra människor formar individen sin identitet och sin person. Under hela livet är man indragen i olika relationer och processer som kontinuerligt vidmakthåller, modifierar och omformar identiteten. Människans jagmedvetande inte är något som är medfött utan skapas och utvecklas i den sociala erfarenhets- och aktivitetsprocessen. Det betyder att jagmedvetandet skapas som en produkt av relationen till processen och till andra människor inom processen och pågår

livet ut. Förmågan att förstå rollen utvecklas genom att individen provar olika roller i en kontext, individen förstår den både utifrån sina egna men även utifrån omgivningens perspektiv.

Enligt Goffman (2009) så agerar människan alltid utifrån roller och vill göra intryck på sin publik. Den roll man antar anpassas efter vilka roller som spelas i närheten och i det spelet är människan beroende av sin publik för att kunna inta sin roll. Tack vare detta rollspel i interaktionen kommer ett informationsutbyte där individen kan skapa sin identitet och sitt Jag. Detta verkställer de sociala förväntningar som hör samman med viss social status. Människan har också ett intresse av att ta reda på hur publiken uppfattar rollen och dennes förhållningssätt till rollen vid uppträdandet.

Goffman (2009) menar att genom att man agerar utifrån samma roll om igen så skapas sociala band till publiken där rollen förväntas vara trovärdig och rollinnehavaren förväntar sig att tas på allvar. Individen måste tro att rollen är äkta annars kommer denne inte kunna förmedla den på ett trovärdigt sätt. Spelandet av själva rollen och inramningen utgörs av rekvisita som är bunden till platsen, dessa utgör ibland en kollektiv representation till följd av socialt etablerade roller. Människan har en strävan att visa upp idealnormen i sin performance och att dölja det som inte passar in. Bakom scenen efter framträdandet kan denne visa beteenden som inte passar in, där utgörs publiken av människan själv. Detta gör att denne gör vad den förmår för att upprätthålla de beteenden som ses som viktiga fastän individen själv inte tror på dem och för att individen tror att publiken är dold även i sin ensamhet. Om en person är osäker i sin roll så kommer publiken att kritisera den, om personen avviker från normen kan publiken straffa denne. Det socialiserade Jaget agerar efter vad normen säger, medan det mänskliga Jaget är impulsivt och snabbt kan skifta sinnesstämning. Sinnessvängningar kan skada trovärdigheten, vilket gör att individen håller tillbaka det mänskliga Jaget.

5.3 Beckers teori om avvikare

Becker (2006) menar att sociala grupper skapar avvikelse genom att rättfärdiga de regler vars överträdelse utgör avvikelsen och sedan tillämpa dessa regler på specifika individer och beteckna dem som utanförstående. Avvikelsens orsaker står att finna i avvikarens sociala situation eller i sociala faktorer som utlöser handlandet. Ur detta perspektiv är avvikelsen inte den handling som personen begår utan följderna av att andra tillämpar regler

och sanktioner på en "överträdare" ". Därigenom blir avvikare en etikettering av själva personen och det avvikande beteendet bestäms av de människor som sätter normer och regler. En del människor kan betecknas som avvikande även om de inte brutit mot en regel medan vissa överträdare aldrig uppmärksammas. Då kan man rimligen inte förvänta sig hitta gemensamma faktorer som livssituation och personlighet som förklarar avvikelser. Ibland tvingas människor in i ett socialt system som betecknar eller stämplar dem som avvikande på något sätt. När de fått denna etikett är det sannolikt att de försöker leva upp till de sociala förväntningar vilka etiketten inbegriper. Detta innebär att de uppmuntras att bete sig ännu mer avvikande, vilket leder till en ännu starkare stämplingsprocess. Becker pekar på hur sociala grupper skapar avvikare genom att diktera vilka regler som gäller och vilka de ska gälla för, dessa stämplas då som annorlunda i förhållande till rådande normer i det sociala livet.

De individer som omfattas av denna stämpling fångas enligt Levy (1981) i förväntningarna om att de ska vara avvikare, vilket ytterligare uppmuntrar till ett avvikande beteende. Dessa idéers värde ligger emellertid i att de riktar fokus på hur myndigheter som till exempel socialtjänsten kan bidra till den sociala uppkomsten av problemen de har i uppgift att hantera. Därför bör vi vara varsamma i bedömningsprocesser och när vi erbjuder tjänster för att kunna undvika stigmatiserande system och beteenden.

5.4 Ebaughs utträdesprocess

Ebaughs (1988) utträdesprocess är en vanligt förekommande generell modell i litteraturen, om den förändring individer genomgår i samband med uppbrott från en livsstil. Ebaugh pratar om fyra stadier i uppbrottsprocessen: 1) fas av tvivel och ifrågasättande, 2) sökande efter alternativ, 3) vändpunkt samt 4) skapande av en före detta roll och presentation av en ny roll. Vi har valt att fokusera på de två sistnämnda.

5.4.1 Vändpunkten

En vändpunkt kommer ofta ur en speciell händelse. Det finns fem viktiga saker till en vändpunkt enligt Ebaugh.

1. Utmärkande händelser. Om någon i personens närhet drabbas ogynnsamt utifrån personens roll så triggas utträdesprocessen i gång, ett uppbrottsförlopp har börjat, man bestämmer sig på en gång för en förändring. Uppbrottet kan bero på särskilda händelser som har en speciell betydelse såsom dödsfall, våldshändelse, otrohet. Sedan kan det finnas små saker

som händer som har en stor betydelse för utträddelsepersonen detta ger en form av uppvaknade.

2. ”bågaren rinner över”. Det handlar om att man inte står ut längre helt enkelt. Det brister efter en lång tid med missgynnande händelser som gör att man inser att en stor förändring är behövlig.

3. Tidsrelaterade faktorer. Här kan ett tidsbegränsat förslag ge funktion som vändpunkt, eftersom den utträdande bara har en kort tid på sig att bestämma sig, om utträdaren inte tar erbjudandet så förlorar den chansen.

4. ”Ursäkter”. Här handlar det om att hitta en ursäkt som gör rollbytet legitimt. Det kan handla om en vacklande hälsa, hot om LVM eller att någon person med auktoritet säger att rollen är skadlig för den utträdande. Det är ett sätt att komma ifrån ansvar för att lämna sin roll och att kunna hänvisa till någon annan eller till omständigheterna.

5. ”Antingen/eller-situationer”. Här kommer utträdaren till en punkt där det är en fråga om liv eller död.

Vändpunkten syftar till tre saker och den första är att utträdaren avslöjar att denne har för avsikt att avsluta sin nuvarande roll. Detta för att få stöd av de som är positiva till beslutet och inför dem som eventuellt är negativa får personen motivera sitt beslut. Det andra är att minska den kognitiva dissonansen som uppstår när personen gör något denne är medveten om är skadligt och fel. Till exempel när personen begår ett brott trots att denne vet att det är fel och kan leda till straff. Det tredje är att personen skapar resurser för utträddelsen (Ebaugh, 1988).

5.4.2 Skapandet av ex-rollen och presentation av den nya rollen

1. Presentation av sig själv. Under bildandet av den nya identiteten så förmedlar utträdaren genom olika signaler att något har hänt till sin omgivning genom olika bemötande och inpass. Detta kan göras genom att prata, klä sig och uppträda på ett annat sätt än tidigare. En svår genomgång att bemästra då man kanske inte har kännedom om de nya koderna.

2. **Bekräftelse och stöd.** Att få stöd i sin nya roll och ett accepterande är viktigt. Detta stöd är lätt att få från samhället då det är önskvärt att man lämnar sitt kriminella leverne. Men bemötande från sin närmaste omgivning kan bli undvikande och osäkert och det kan då bli så att utträdaren hamnar i ett vakuum. Att gå från stigmatiserande roll gör ofta att man får mer stöd än om man går från en socialt etablerad roll. Den roll man haft som kriminell hänger dock kvar i livet och påverkar den nya rollens status.

3. **Hantering av intima relationer.** För många av de för detta nunnorna i Ebaughs material handlade om att skapa en fungerande sexuell relation till en partner. Hur kommer den nya partner att reagera om man berättar om sitt tidigare liv? Finns osäkerhet om hur en ”vanlig” relation fungerar?

4. **Byte av nätverk** är nästan ofrånkomligt det sker både under och efter uppbrottet från sin tidigare miljö.

5. **Inställning till sin gamla miljö.** Här ser man att man innan utträdet delat en roll och identitet med många som fortfarande lever ett kriminellt liv och som är kvar i den rollen. Medan man i sin nuvarande situation delar den roll som man lämnat, vilket i sig skapar en ny roll.

Ett exempel på detta är narkomaner som bryter helt med tidigare kompisar som fortfarande är aktiva och bygger upp ett helt nytt nätverk av personer som inte tar droger. De umgås ofta med personer med samma bakgrund för att på så sätt få stöd i sin personliga förändring. Att det finns en rad olika självhjälpsgrupper såsom AA, NA och så vidare är en följd av behovet att personer med liknande problematik ska ge stöd till varandra i rollbytet.

Att handskas med sin gamla roll kan vara komplicerat då det är svårt att helt anpassa sig till den nya rollen. Olika saker som händer kan göra att man kommer i kontakt med starka känslor från sin gamla identitet, vilket leder till svårigheter att lämna sin gamla roll helt och hållet. Om detta blir en lång eller kort process är olika från person till person. Att handskas med sin gamla roll i samhället kan innebära att utträdarna blir stigmatiserade genom att de inte bli anställda för att de är ex-kriminella. Sedan kan man se hur ex-kriminella genom stämpling tilldelas underordnade egenskaper så som farliga, aggressiva och opålitliga. (Ebaugh, 1988).

6. Resultat/Analys

6.1 Presentation av empiriskt forskningsmaterial

Vår presentation av forskningsmaterial kommer att koncentreras till teman som utgår ifrån vårt syfte, våra frågeställningar och de teorier vi valt. Informanternas upplevelse av sin identitet innan utträde ur kriminalitet? Vändpunktens betydelse, Informanternas upplevelse av sin identitet efter utträde ur kriminalitet?

Upplevelser av sin identitet före utträde ur kriminalitet

”Jag gjorde mig osynlig i familjen” (Intervju 1). ”Jag fick ta hand om mig själv. Jag och mina kompisar tog hand om varandra” (Intervju 3).

”De var de som sa det åt mig. Jag har aldrig sett mig som kriminell, så länge jag inte torskar så är man inte kriminell” (intervju 3). ”Mitt framtidsjobb? Narkoman” (Intervju 2, *en fundering vid 12-årsåldern*).

Enligt Goffman (2009) så agerar människan alltid utifrån roller och vill göra intryck på sin publik. Den roll man antar anpassas efter vilka roller som spelas i närheten och i det spelet är människan beroende av sin publik för att kunna inta sin roll.

”hade väl ganska trygg barndom sådär, eeahe som jag ser idag så kanske den var lite eeh kärlekslös sådär å” (Intervju 4). I denna intervju uppger personen att han hade en trygg barndom med arbetande föräldrar och var duktig i skolan. Han hade förväntningar från hemmet men antog en annan roll. Här kan man ana skillnader mellan informanternas rolltagande utifrån förväntningar och därmed skönja att Goffmans (2009) teori inte nödvändigtvis behöver stämma till 100 procent.

Enligt Mead (1995) så utvecklas förmågan att förstå rollen genom att individen provar olika roller i en kontext, individen förstår den både utifrån sina egna men även utifrån omgivningens perspektiv. ”Hade väldigt svårt i skolan 1,2 och 3. Då jag stamma och var vänsterhänt, blev mobbad upp till klass tre, från mobbad till mobbare. Då i fyran börja jag med brottning och boxning, och då blev jag inte mer mobbad för då blev det så att man ville testa mina kunskaper. Så det blev mycket bråk, ett sätt att leva. Jag blev respekterad” (Intervju 1). Här ses ett samband mellan upplevd identitet och tillskriven identitet, att de tillsammans kan leda till formandet av en ny identitet.

”Jag har aldrig sett mig som kriminell under tiden jag höll på, men nu idag ser jag det när jag varit drogfri i ett och ett halvt år” (Intervju 2). Becker (2006) menar att sociala grupper skapar avvikelse genom att rättfärdiga de regler vars överträdelse utgör avvikelsen och sedan tillämpa dessa regler på specifika individer och beteckna dem som utanförstående.

”Jag har aldrig sett mig som kriminell, så länge man inte torskas så är man inte kriminell” (Intervju 6). Utifrån en kriminell kontext menar Becker (2006) att det är hur den kriminella gärningen uppfattas av omgivningen som påverkar individens självbild och således formar dennes identitet. ”Människor är inte avvikare utan blir avvikare”. Enligt Becker (2006) är en person som lever ett kriminellt liv antingen en ren avvikare eller en hemlig avvikare vilket påverkar dennes känsla av sig själv. Becker (2006) säger vidare att en person som begår brott och döms för det ses som kriminell och denna stämpling gör att andra sekundära drag appliceras på dennes identitet. Förutsättningarna för att en stämpling kan ske är enligt Berg (1975) att individen som stämplas även tilldelas symboler som tecken för till exempel dennes brottslighet. Om dessa tecken går att lära in och när man uppmärksammar dessa så vet man vilken person man har att göra med, enligt stämplingsteorin.

Här ser vi olikheter mellan informanterna ”har vetat att det inte är ok det jag gör, nått inom mig har bromsat mig hela tiden” (Intervju 4). I de två övre exemplen kan man se likheter i hur de upplevde sin identitet och att de sedan tillskrevs en identitet utifrån samhällets rådande normer och värderingar. I exemplet från intervju 4 kan man däremot ana motsättningar där rollen inte helt spelas utifrån de ställda förväntningarna men att de slår igenom i personens värderingar.

Intervjuperson 1 sade ”Mitt första låsta straff var på Vemyra när jag var 13 år. Där blev jag mer utbildad än när jag kom in”. Senare under intervjun sade han ”Fängelsestraffen påverkade mig inte”. Detta förefaller aningen motsägelsefullt med tanke på att Mead (1995) säger att genom sociala relationer med andra människor formar individen sin identitet och sin person. Under hela livet är man indragen i olika relationer och processer som kontinuerligt vidmakthåller, modifierar och omformar identiteten.

Informanternas upplevelse av ungdomstiden beskrivs av dem själva på följande vis. ”svårt med skolan, fick inte något fäste för vi flytta hela tiden”. ”Jag har varit utåtagerande och sökande hela tiden”. ”12 år är jag när jag vet att det inte går något bra för mig, klotter

skadegörelse och jag mobba andra. Vill gärna vara med äldre kompisar”. ”Vid 14 års ålder så var jag utomlands med min 16-åriga kusin i 3 månader de var bara fest och strippklubbar”(Intervju 2).

”Mina kompisar har alltid varit äldre. Många skolbyten och klassbyten. I sexan slut han skolan. Avstängd från skolan på grund av droger. Börja med droger som 12 åring alkohol vid 13 år”. ”Har aldrig haft någon förebild”(Intervju 3).

”Ja jag hade ju mycket äldre kompisar”. ”Eh vad heter det, förebilder då, å dom höll ju på halvstrula lite så här, å det följde mig ganska...det vart att jag haka på, vi var ett gäng som, som började dricka öl i skolan å såhär å då var det ju lite äldre folk med liksom å, å ja haka på dom helt enkelt å dom hade gått ut å sådär så jag började skolkade, jag gick inte från mitten av åttan alltså till hela nian alltså. Jag var på skolan ibland alltså men ja, jag var inte liksom närvarande på lektionerna” (Intervju 4).

”Första kriminalitet, det var i samband med alkoholen, vågade göra mer då, sökt sig till likartade, lite äldre men även jämnåriga, inbrott i sommarstugor. 14 år” (Intervju 5).

”Såg inte upp till någon” (Intervju 6)

Vi ser likheter hos informanterna då de i många fall har uppgett att de hade ett äldre umgänge, men även skillnader i deras uttalanden om förebilder. Enligt Brå (2007) kan man för att stabilisera sin rollförändring tydliggöra den genom att markera sina förändringar och visa nya värderingar, gruppstillhörigheter och livsmål. Denna process kan genomföras vare sig det gäller en positiv eller negativ identitetstransformation.

Goffman (2009) säger att människan har ett intresse av att ta reda på hur publiken uppfattar rollen och dennes förhållningssätt till rollen vid uppträdandet. Genom att inta den roll som krävs, så verkställer informanterna de sociala förväntningar som hör samman med viss social status.

Vändpunktens betydelse, informanternas reflektioner

”Kriminalvårdens samtal har hjälpt mig hit. Jag var less och ville lägga ner, jag såg mig själv som farfar och gammal”. ”En bra lekman som prata om barna när jag var drogfri det är bra då man är mottaglig för förändring”. ”Såg då hur mycket jag hade skadat de omkring”. ”I slutet av ett fängelsestraff blev jag erbjuden att göra resten av tiden på behandling, de sa att jag fick en chans att ta behandlingen med kort varsel, jag tog chansen och hoppade

på behandlingen, det var det som gjorde att jag såg andra sidan av livet, att kunna gå ut en söndag utan att bli jagad eller jaga droger” (Intervju 1).

Här jämför vi med Ebaugh (1988) som skriver, en känsla av att alltid vara kvar i sina problem om inte ett uppbrott inträffar. Här kan ett tidsbegränsat förslag ge funktion som vändpunkt, eftersom den utträdande bara har en kort tid på sig att bestämma sig, om utträdaren inte tar erbjudandet så förlorar den chansen. Att komma i kontakt med rätt personer kan vara av stor vikt.

”När jag var i missbruk med överdoser såg jag någonstans att jag höll på med min egen död” (Intervju 2). Här ser man att informanten börjar reflektera över det som Ebaugh (1988) beskriver som, förändringen som gör att personen eventuellt ser vilka kostnader rollen man har medför. I förändringen skapas frågor om person vill stanna i den livsroll man har eller vill göra en förändring. Detta sker oavsett om förändringen är positiv eller negativ. Valet mellan den gamla eller nya rollen kan innebära en fråga om liv eller död, för att överleva måste man lämna den gamla destruktiva livsstilen.

Andra rymningen förändrade mitt liv, LVU Då var jag ensam och hade inte någon stans att ta vägen så då insåg jag vad jag höll på med. Hade verken droger eller pengar och insåg då att jag måste ge detta en ärlig chans (Intervju 3). Enligt Goffman (2009) så agerar det socialiserade Jaget efter vad normen säger, medan det mänskliga Jaget är impulsivt och snabbt kan skifta sinnesstämning.

”Vändpunkter? känt flera ggr, senast 09 var helt slut fysiskt, psykiskt, andligt, tänkte ta livet av mig. Men en snäll kompis sålde mina tabletter, då folk i min omgivning visade oro, både missbrukare, före detta och myndighetsfolk. Jag såg sorgen i deras ögon, när till och med aktiva missbrukare frågade vad fan jag höll på med så kapitulerade jag. Men jag har kämpat emot länge” (Intervju 4). Ebaugh (1988) säger att det handlar om att man inte står ut längre, bågaren rinner över och man inser att en stor förändring är behövlig.

”Vändpunkt, dömd till vård på behandlingshem, omotiverad till en början men blev motiverad under behandlingen, ska få utslussningslägenhet, finns vissa negativa där men inget som bryr, mycket bra personal” (Intervju 5).

”Vändpunkt, drogpsykos ringde polisen och hotade med att begå kriminella handlingar för att åka på avgiftning, fick en tankeställare, behandling eller dränka mig i ån, fysiskt och psykiskt nergången” (Intervju 6).

Enligt Ebaugh (1988) handlar det om att hitta en ursäkt för utträdet. Här gäller det att hitta en orsak som gör rollbytet legitimt för personen och dennes omgivning. Det kan handla om en vacklande hälsa, hot om LVM eller att någon person med auktoritet säger att rollen är skadlig för den utträdande, som gör att denne tar steget. Det är ett sätt att komma ifrån ansvar för att lämna sin roll och att kunna hänvisa till någon annan eller till omständigheterna.

Våra informanternas upplevelser av sin identitet efter utträdet och hur de upplever sin återanpassning

”Ångerfull för allt han lovat sina barn”. ”Kritisk till fängelser där man inte får göra något vettigt, så som behandling eller utbildning utan får exempelvis packa plåster”. ”Kan inte söka ett normalt jobb, är lönebidragare”. ”Kris betyder mycket”. ”Positiva reaktioner, av släkt och poliser och barnen” (Intervju 1). Enligt Ebaugh (1988) så umgås personer med samma bakgrund ofta för att på så sätt få stöd i sin personliga förändring. Medlemmar i KRIS kan ge varandra stöd i rollbytet. Att han uttrycker att han är ”Ångerfull för allt han lovat sina barn” tyder på faderskapsidentitet.

”Är mer för mig själv”. ”Narkomanidentiteten är viktig att komma ihåg så man ser framåt”. ”Jag tror det är genetiskt, släkten har stor problem, sedan har miljön sin del, men nu är det eget ansvar som gäller”. ”De vill ha mig tillbaka mig ner i den dysfunktionella skiten”. ”Jag vill jobba med att hjälpa sådana som mig själv” (Intervju 2). Enligt Ebaugh (1988) Så går utträdaren under sökandet efter sin nya roll hela tiden tillbaka till jämförandet mellan kostnader och belöningar tills den har insett att kostnaderna för den gamla rollen är högre än den nya rollen. Enligt Trondman (1993) så besitter han kunskap från två världar som kan vara en tillgång i det tänkta arbetslivet.

”Känner att jag fått tomma löften från myndigheter”. ”har ett stort hat till polis och stat”. ”Jag gör det för min familj, jag kämpar för de andra och genom det så växer jag själv” (Intervju 3). Detta skulle kunna tolkas som att han känner en stark identifikation med sin familj.

”Kontakten med anhöriga? Det kan inte varit roligt för dem tänker jag idag, inte då, då tog jag det förgivet. De bemötte mig bra men var fruktansvärt ledsna, man kände mycket skuld o skam”. ”Generellt hade jag velat att de skulle brytt sig mer, jag hade ingen som brydde sig så mycket, de sa vad har vi gjort för att förtjäna det här och så”. ”Jag har fått ett mycket positivt bemötande i återpassningen till samhället. Ingen negativ stämpling”. ”Hinder? Nä vill inte se hinder utan möjligheter, försöker gå emot mina rädslor. Visst finns det hinder men försöker kliva in i saker”. ”Stolt, jag har gjort en helomvändning, skäms inte nu, skäms för tidigare handlingar men de går inte att få ogjorda”. ”Droger var relativt lätt att sluta med, det är värre med vardagslivet med känslor och så som man måste ta i tu med. Ser inte drogen som en utväg längre. Jag har fått lära mig ge och ta, förut har jag bara tagit” (Intervju 4). Trondman (1993) säger ”Att ackultureras in i en mer prestigeladdad tillvaro betyder att man får lämna delar av sig själv kvar i ursprungsmiljön. Man ingår i en kultur där man vet att den egna bakgrunden är mindre värd”.

”Anhöriga, de har fått tagit den största smällen, maktlöshet, mamman orolig – fick medicinera. Då brydde man sig inte, men det är mycket att ta igen nu, det tar ett tag att återfå respekten. Deras bemötande idag är bra, ett stöd”. ”Processen, idag kan jag vara mig själv å må bra i det, det kunde jag inte alls innan, vill idag leva ett så normalt liv som möjlig, ingen kontakt med tidigare umgänge, tre av dem är döda, drogrelaterat”. ”Såg sig inte själv som kriminell, mest ungdomssynder, Jag inser nu efterhand vad jag hållit på med, är förändrad nu, känslomässigt mycket att ta igen”.

”Hinder i återanpassningen, nja inte direkt, inga fördelar heller. På hemmaplan upplevs stämpling, folk kollar snett, även föräldrar upplever detta. Det är bara acceptera. Här i Sundsvall inga problem” (Intervju 5). Ebaugh (1988) påtalar att det är viktigt att få stöd och acceptering i sin nya roll. Han påpekar även att den gamla rollen hänger kvar i livet och påverkar den nya rollens status.

”Jag har på senare tid börjat identifiera mig med kriminalitet, inte minst sen jag börjat praktiken på KRIS”. ”Jag vill ge någonting tillbaka, betala skulder och så vidare” (Intervju 6). Trondman (1993) pratar om dubbla identiteter och en ambivalens i förhållandet till den gamla och nya rollen, det blir en konflikt mellan upplevd identitet och tillskriven identitet.

7. Diskussion

I vår diskussionsdel kommer vi först att diskutera studiens resultat kopplat till studiens syfte och frågeställningar. Efter det kommer vi att titta på tidigare forskning som vi använt oss av för att jämföra med vårt resultat. Vidare kommer vi att diskutera kring de teoretiska begrepp vi använt oss av i vår studie. Sist för vi en självkritisk diskussion samt förslag på vidare forskning.

7.1 Resultat kopplat till syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie var att undersöka en grupp tidigare kriminellas upplevelser av hur deras individuella identitet har formats utifrån en kriminell kontext. Vi vill skapa kunskap kring deras upplevelser av sin återanpassning till samhället och vilka deras vändpunkter varit. Vi har fått en ökad förståelse för deras upplevelser av hur deras identitet formats utifrån den kriminella kontexten, samt hur de upplevt återanpassningen till samhället. Därigenom tycker vi att vi följt studiens syfte.

Utifrån förväntningar skapas identiteten enligt Trost (2010) och det kan man se i informanternas berättelser. De har genomgående antagit roller utifrån förväntningar och i samtliga fall har de relativt tidigt i livet kommit i kontakt med kriminalitet. Deras identitet har stor utsträckning präglats av en kriminell kontext. Men som Mead (1995) skriver så omformas identiteten kontinuerligt genom livet i den sociala erfarenhets- och aktivitetsprocessen, oavsett vilken kontext det handlar om.

Vi har kunnat hitta betydande vändpunkter för deras utträde ur kriminaliteten i deras berättelser. Exempelvis omvälvande händelser som överdoser, drogpsykosor och total fysisk och psykisk utmattning, vilka fick dem att börja reflektera över sin situation. Det har också handlat om de har pratat med rätt person vid rätt tidpunkt, dessa personer har utgjorts av både myndighetspersoner som privatpersoner.

Deras upplevelser av återanpassningen har varit en aning varierad. En av informanterna berättade att han inte kunde söka ett normalt jobb för att han kände sig fast i lönebidragssystemet. De uppgav att de blev kodade på Arbetsförmedlingen efter exempelvis ett fängelsestraff. Syftet med det är att ges mer stöd och att just kunna anställas som lönebidragare. Här kan vi ana en tillskriven identitet som begränsar individens självidentifikation och kan leda till ett hinder snarare än ett stöd. En nämner att han inte

upplever några direkta hinder i återpassningen, inga fördelar heller. Han säger dock i meningen efter att han känner sig stämplad på hemorten vilket även hans föräldrar upplever. I återanpassningen har flera nämnt att KRIS utgjort ett stort stöd i förändringsprocessen då de där känner en kollektiv identitet. Några har upplevt att de sedan medlemskapet i KRIS i högre grad har börjat identifiera sig med kriminalitet, denna upplevda identitet kan man tolka som en trygghet och tillhörighet som ett led i den kollektiva identiteten. Kan det finnas något negativt med denna identifiering? Är den rent av en tillskriven identitet.

De flesta av informanterna har nämnt att familjerna utgjort ett stort stöd i återanpassningen. En har i motsats till det tydligt uttryckt att han upplever att hans anhöriga mer eller mindre ”Vill ha mig tillbaka ner i den dysfunktionella skiten”. Påverkan från anhöriga kan vara både positiv och negativ, detta beroende på om de anhöriga utgörs av kriminella och är kvar i rollen som utträdaren lämnat.

Innan utträdet ur kriminaliteten såg sig merparten av informanterna inte som kriminella. Först efter att de blivit ertappade, straffade, drogfria eller att någon betydelsefull person påtalat detta för dem, så kan tolka att de tillade kriminell till sin identitet. En person i studien har uttryckt att han under sin tid som aktiv kriminell ”har vetat att det inte är ok det jag gör, nått inom mig har bromsat mig hela tiden”. Här kan man tolka in att han hade värderingar med sig som stred emot den roll han försökte leva upp.

Synen på identiteten efter utträdet ur kriminalitet är ganska varierad, detta har sannolikt att göra med informanternas åldersskillnad. En har uppgivit att han kände sig ångerfull mot sina barn, i detta kan man se faderskapsidentiteten. En annan säger att han gjort förändringen för sin familj och identifierar sig starkt med den. Någon påtalar sin önskan att arbeta ”med att hjälpa sådana som mig själv”, det kan vara dubbel identitet där identifikationen med det förflutna är stark och något som man måste lära sig handskas med. Den kollektiva identiteten kan anas hos alla då de mer eller mindre uttrycker att de ser KRIS som en familj. Kan denna upplevda identitet som sannolikt skänker medlemmarna trygghet vara en tillskriven identitet som kan vara negativ för dem? Kan man se den som ett hinder eller tolka det som ett utanförskap som kompetens? Nämda begrepp är enligt Trondman (1993) ”Ett sätt att leva med utanförskapet ”mellan” de två världarna är att försöka se det som en kompetens i vardags- liksom i kommande yrkesliv”.

7.2 Resultat kopplat till den tidigare forskningen

7.2.1 Vad formar identiteten?

Dynamiska förändringsfaktorer delas enligt LeBel, Burnett, Maruna, Bushway (2008) upp i sociala respektive subjektiva faktorer. Dessa faktorer i samspel med varandra bidrar till formandet och omformandet av identiteten, något som ständigt pågår. Vi har i mötet med informanterna fått en tydligare bild av att identitetsformandet är en ständigt pågående process och att identitet inte går att se som något statiskt.

I vår studie kan vi tolka att informanternas identiteter har formats utifrån deras upplevelser sedan barndomen genom ungdomstiden och till vuxen ålder. Formandet av deras identiteter har påverkats av social tillhörighet och position i samhället. De har till och från agerat utanför samhällets normsystem i avsaknad av de verktyg och värderingar som ”normalitetsbegreppet” kräver. Några Informanter har upplevt att de i barndomen fick ta hand om sig själva och tilläts driva vind för våg. De sökte sig till ett äldre umgänge som oftast redan hade slutat skolan och antog där de rolltillhörigheter som förväntades.

Att bli dömd för ett brott kan vi se har stor betydelse för formandet av identiteten då informanterna först då började väga in kriminell i sin identitet. Anstaltsvistelser och placeringar på behandlingshem har en påverkan på identiteten då det i intervjuerna framgår att de är mer utbildade då de kommer ut. Den ”sista” vistelsen kan vara ett led i utvecklingen till ett icke kriminellt liv. Att träffa ”rätt person vid rätt tillfälle” kan enligt Brå (2007) leda till positiva förändringar i identitetskapandet. Det ses tydligt i en av våra intervjuer, där det framkommer att i samtal med kriminalvården vid rätt tillfälle gav resultat. Övervakaren pratade om barnen när informanten var drogfri och mottaglig. Goedecke (2009) menar att samtal upplevs som välgörande i identitetsformandet.

Farrington (2007) menar att risk- och skyddsfaktorer för framtida kriminalitet uppträder mycket tidigt i livet. Han säger vidare att barn med hög risk kan bli hjälpta praktiskt taget redan från födseln. Vi finner detta intressant och att det sannolikt stämmer, men vi ser även svårigheterna i arbetet med dessa barn och deras familjer. Då det sannolikt medför stora risker för stämpling och tillskrivande av identiteter.

7.2.2 Vändpunktens betydelse

Enligt Aresti, Eatough, Brooks-Gordon (2010) kan beslutet att lämna det kriminella bakom sig ibland helt enkelt vara en fråga om liv eller död för en person, de har nått botten, denna insikt kan drabba en kriminell när den sitter i fängelse. Fängelsevistelsen kan leda till ångest och spänning som leder till ifrågasättande av sin egen existens. I detta skede är det viktigt att det finns tillgång till utbildning, sysselsättning eller behandling.

Informanterna har uppgett vändpunkter som på många sätt bekräftar ovanstående forskning. De har pekat på vändpunkter som överdoser, möjlighet till behandling, psykoser, förtvivlan, att inte orka mer, ifrågasättande från utomstående, både myndighetspersoner och privata. Detta sammanfaller också med LeBel, Burnett, Maruna, Bushway's (2008) forskning om att såväl sociala som subjektiva faktorer i samspel kan omforma identiteten.

7.2.3 Identitetstransformation

Bakom denna övergång till en enligt normer socialt accepterat identitet ligger en återuppbyggnad av jaget, vilket uppnås genom att rekonstruera sin internaliserade livsberättelse. Om en positiv återuppbyggnad av jaget utvecklas så kan tidigare händelser omtolkas för att passa framtida ambitioner. I förhållande till detta fann LeBel, Burnett, Maruna & Bushway (2008) att många av deltagarna i deras undersökning antog roller där de med sina erfarenheter kunde hjälpa andra till förändring (Laub, Sampson, 2001).

I vår studie har vi hittat resultat som visar på ett intresse hos informanterna att inta roller där de med hjälp av sina tidigare erfarenheter vill hjälpa andra att ta sig ur ett destruktivt leverne. Dessutom bygger hela KRIS's organisation och grundsyfte på att ex-kriminella hjälper varandra i förändringsarbetet mot ett socialt accepterat liv.

Vi kan se i resultatet att vår forskning tillsammans med LeBel, Burnett, Maruna & Bushway's (2008) & Laub & Sampson's (2001) skiljer sig från Aresti, Eatough & Brooks-Gordon (2010). De säger att enligt männen i deras undersökning är det betydelsefullt att inte berätta om sitt tidigare kriminella leverne för omgivningen. Deras självkänsla och förmåga till att skapa kontakt med andra och känna tillhörighet till omgivningen förstärks då de inte talar om sitt förflutna. Till skillnad från våra informanter som uppgav att de kan dra nytta av sitt förflutna i till exempel sitt framtida arbete. De såg även intervjuerna som

en chans att prata av sig och reflektera över sig själva i enlighet med Goedecke's (2009) resultat. Detta bekräftades när vi hörde informanterna prata med varandra i fikarummet.

När en kriminell har hittat en motivation till förändring så krävs det enligt SOU (2010:138) mycket av honom för att upprätthålla den nya vägen i livet. Det är viktigt att denne kan handskas med motgångar för att inte falla tillbaka i gamla vanor. Resultatet i vårt arbete tyder på att informanterna efter utträdet fått lära sig från grunden att bearbeta känslor och lära sig hantera vardagsproblem utan att fly med hjälp av droger och kriminalitet.

Genom att (skära bort) "knife off" (bryta med) det gamla livet, gamla sociala roller, den kriminella stämpeln eller de kriminella vännerna kan dessa delar av personens liv fyllas med nya mer konventionella saker som leder till en identitetstransformation. Det är viktigt för den exkriminelle att han har en plan att följa i skapandet av en ny livsstil (Laub, Sampson 2001). Detta finner vi intressant i relation till vår studie. Vi kan anta att våra informanter avhåller sig från umgänge med aktivt kriminella och missbrukare. Men att de i sin arbetsroll tvingas konfrontera det gamla livet och umgänget. Vi undrar om detta kan leda till en ambivalens i informanternas identitet?

Resultatet pekar på vikten av att individen allierar sig med en grupp likasinnade som har de normer och värderingar som samhället kräver. Enligt Brå (2007) så behövs det för att ge ytterligare struktur och stadga åt sin förändrade profil och livsstil att man manifesterar sin rollförändring. Det görs genom att man utåt och inåt markerar sin förändring och visar förändrade värderingar, grupptillhörigheter och livsmål. Det överensstämmer med vår forskning i den meningen att våra informanter upplever att de tillgodogör sig detta genom medlemskapet i KRIS. På så vis får de en ordnad social identitet som gör att de är bättre rustade att tackla motgångar och besvikelser enligt LeBel, Burnett, Maruna, Bushway (2008).

7.3 Resultat kopplat till teorier

Informanterna har genomgående uppgett att bland det svåraste i förändringen är att handskas med känslor som de tidigare flytt ifrån. Som Goffman (2009) säger kan de inte idag hålla en falsk fasad utan kommer att avslöjas. Det socialiserade Jaget agerar efter vad normen säger, medan det mänskliga Jaget är impulsivt och snabbt kan skifta sinnesstämning. Sinnessvängningar kan skada trovärdigheten, vilket gör att individen håller tillbaka det mänskliga Jaget.

Enligt Mead (1995) så formar individen sin identitet och sin person genom sociala relationer med andra människor genom hela livet, en dynamisk process som gör att man inte kan på se identitet som något statiskt. I vårt arbete kan vi se hur de genomgått och genomgår denna process i formandet av identiteten. Från en barndom - och ungdomstid präglad av såväl sociala problem som positiva intryck, via en kriminell karriär där de inte såg sin kriminalitet förrän den blev ett problem i deras vardag. Vidare till utträdet ur kriminaliteten och återanpassningen till socialt accepterade värderingar och normer. De har nu skapat en förståelse för hur andra har sett på dem tidigare och därigenom utvecklat seendet på sig själv. Detta samspel möjliggör att utforska andra rollers beskrivna attityd genom att inta olika roller och på så sätt skapas en förståelse för andras attityd i förhållande till rollen. Genom att utveckla denna förmåga så blir människans jag ett objekt och jaget blir något individen kan betrakta. Följden av detta blir att jagmedvetandet skapar oss en identitet vilket enbart kan ske i den sociala interaktionen.

I vårt resultat beskrivs känslan av ett utanförskap i skolan och att de drogs till äldre umgänge, vilket ledde till att de började skolka och prova alkohol och droger tidigt. Skolk och användning av olika sorters droger är exempel på avvikande beteende utifrån rådande samhällsnormer. Dessa beteenden är enligt Becker (2006) en form av överträdelse mot ett regelverk vilket ledde till att informanterna stämplades som avvikare. Han säger vidare att när en individ får en etikett som avvikare så är det sannolikt att denne försöker leva upp till förväntningarna bakom etiketten. Vi kan se tydliga drag av detta i vår undersökning där en person nämner att han inte kan söka ett ”normalt” jobb utan är kvar i lönebidragsskarusellen. Han lever förmodligen upp till rollen som lönebidragstagare istället för att se sig jämlik med andra arbetssökande. Dock tror vi inte att det alltid är som Becker (2006) menar, utan att det kan fungera som bränsle för att bevisa motsatsen.

De personer som står för lag och ordning, eller som har tillräckligt mycket makt för att föreskriva för andra vilken moral de ska följa, utgör också de viktigaste stämplingskällorna. De etiketter som sätts på olika kategorier av avvikelser är således ett uttryck för samhällets maktstruktur (Giddens 2007). Under sin tid som aktivt kriminella har personerna i vår undersökning i kontakt med myndigheter och rättssamhället stämplats som avvikare. I utträdet har de sedermera ibland upplevt en positiv särbehandling från arbetsförmedling, socialtjänst och sjukvård. Det vi har reflekterat över, är om den

särbehandlingen i egentlig mening är positiv eller om den ytterligare bidrar till skapandet av avvikare.

En vändpunkt är en speciell händelse enligt Ebaugh (1988). Exempel på sådana speciella händelser i vårt resultat är överdoser, fysisk och psykisk utmattning eller att de befann sig i en återvändsgränd. Detta är väldigt tydliga ”antingen/ eller -situationer” som kan innebära en fråga om liv eller död. Dessa händelser ryms även under det som Ebaugh (1988) nämner som ”bägaren rinner över” vilket innebär att man inte står ut längre. Man får insikt i att en förändring är behövlig.

En annan typ av vändpunkt som nämns i vår undersökning är det som Ebaugh (1988) förklarar som ett tidsbegränsat förslag. I vårt fall handlade det om att personen erbjöds behandling i slutet av fängelsestraffet, att han var tvungen att bestämma sig under en begränsad tid för att inte försumma sin chans.

När man har börjat skapa en ny identitet så ger man enligt Ebaugh (1988) olika signaler till sin omgivning att en förändring sker. Då är det viktigt att få stöd och att bli accepterad från sin närmaste omgivning. I vårt resultat framkommer det att positiva reaktioner och ett positivt bemötande är viktigt. Om man inte får detta stöd så kan utträdet hamna i ett vakuum. Det kan vara brister i stödet om anhöriga själva är kriminella och missbrukare. Även detta kan man ana i resultatet där det nämns att anhöriga vill ha dem tillbaka i den gamla rollen.

Enligt Ebaugh (1988) så är nätverksbytet nästan ofrånkomligt, det sker både under och efter uppbrottet från sin tidigare miljö. Våra informanter har valt att söka sig till KRIS som en del av sitt nya nätverk. Här ser man att man innan utträdet delat en roll och identitet med många som fortfarande lever ett kriminellt liv och som är kvar i den rollen. Medan man i sin nuvarande situation delar den roll som man lämnat, vilket i sig skapar en ny roll. Att handskas med sin gamla roll kan vara komplicerat då det är svårt att helt anpassa sig till den nya rollen. Det har genomgående i intervjuerna uppgetts att bland det svåraste i denna förändring är att de numer måste handskas med känslor de tidigare flytt från genom missbruk. Det kan handla om obearbetade känslor ända från barndomen till nuvarande vardagsproblem i exempelvis relationer.

7.3 Självkritisk diskussion och förslag på framtida forskningsfrågor

Vår studie är väldigt begränsad i och med att vi endast intervjuat sex personer, samtliga män och medlemmar i KRIS. Den är således inte generaliserbar på andra än manliga KRIS medlemmar, men frågan är om den över huvudtaget är generaliserbar med så få informanter.

Ytterligare en aspekt, som kan ha påverkat studiens resultat, är att vi inte skilt missbruk och kriminalitet åt. Vi kan inte säga ifall kriminaliteten har varit en produkt av missbruket eller tvärtom. Vi kan inte heller säga att resultatet hade sett annorlunda ut om kriminalitet och missbruk hade skilts åt. Resultatet har visat att kriminalitet och missbruk ofta gått hand i hand, samt att förändringsprocessen ser likadan ut för de med missbruksproblem som de utan. Hade dessa frågor lyfts i större utsträckning i mötet med våra informanter så hade kanske resultatet sett annorlunda ut.

Vi måste även medge att vi i början av detta arbete hade en alltför rigid syn på begreppet identitet och att vi då tenderade att tillskriva informanterna identiteter. Vi tycker att vi under arbetets gång blivit bättre på att vara mer lyhörd inför deras upplevda identitet. Vi inser dock att vi har mycket kvar att lära inom begreppet identitet

På senare tid tycks tendenser finnas till att villa kunna förstå både vägen in och ut ur en avvikande livsstil ur ett mer generellt perspektiv. Flera studier har konstaterat likheter mellan vägen ut ur brottslighet och vägen ut ur andra, och då inte bara avvikande, livsstilar och positioner (Farrington, 2007, Laub & Sampson, 2001).

Förslag på framtida forskningsfrågor:

Kan man se att institutioner som Socialtjänst, Kriminalvård och Arbetsförmedling bidrar till den stämpling, som leder till de sociala problem de har i uppgift att stävja?

Vår studie fokuserar på personer som genomgår en identitetstransformation, då de lämnar en livsstil som inte rymms under "normalitetsbegreppet" och inträder i en ny accepterad social grupp. Därför tycker vi det skulle vara intressant med en studie som belyser Identitetstransformationen i motsatt riktning.

8. Slutsatser

Vi kan utifrån detta arbete dra slutsatsen att identitet är något som vi inte kan betrakta som statiskt och oföränderligt, utan att den ständigt omformas i interaktionen med andra människor och kontexter. Vi ser också att vändpunkter för en människa att vilja lämna en dysfunktionell livsstil skapas ur detta. Vi har också dragit slutsatsen att de äldre deltagarna i studien har fler positiva "identiteter" att förhålla sig till. Det kan handla om "faderskapsidentitet", "åldersidentitet" eller identiteten i ett äktenskap. Vi har konstaterat att insatser från myndigheter tolkas väldigt olika hos informanterna, samma insats som någon upplever som positiv och hjälpande, betraktar en annan kränkande.

Vi kan dra slutsatsen att informanterna som samtliga är KRIS-medlemmar, i och med medlemskapet tillskrivs en "kriminell"-identitet.

Vidare har vi kunnat se att informanterna idag kan reflektera över att de har "varit kriminella", men att de under tiden de faktiskt "var kriminella" inte såg det. Slutsatsen vi drar ur det är de genom identitetsomvandlingen har fått andra värderingar och normer att reflektera utifrån.

9. Referenser

9.1 Litteraturförteckning

- Becker, H. S. (2006). *Utanför – Avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv förlag.
- Berg, L.-E., Boglind, A., Leissner, T., Månsson, V., & Värnlund, H. (1975). *Medvetande sociologi. En introduktion till symbolisk interaktionism*. Malmö: Beyronds AB.
- Bryman, A. (2008). *samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Ebaugh, H. R. (1988). *Becoming an ex : the process of role exit*. Chicago: The university of Chicago pre.
- Farrington, D. P., & Welsh, B. C. (2007). *Saving children from a life of crime early risk factors and effective interventions*. Oxford: Oxford University Press .
- Festinger, L. (1957). *A Theory Of Cognitive Dissonance*. Stanford: University Press.
- Giddens, A. (2007). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Goffman, E. (2009). *Jaget och maskerna: En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Norstedts.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintevjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Mead, G. H. (1995). *Medvetandet, jaget och samhället - från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos/Palmkrons Förlag.
- Payne, M. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Trondman, M. (1994). *Bilden av en klassresa*. Stockholm: Carlsson Bokförlag AB.
- Trost, J. (2010). *Att förstå vardagen : med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB.

9.2 Artikelförteckning

- Aresti, A., Eatough, V., & Brooks-Gordon, B. (2010). *Doing time after time: an Interpretative Phenomenological Analysis of reformed ex-prisoners experiences of self-change, identity and career opportunities*. School of Psychology. London: University of London.
- Berglund, S.-A. (2007). *Vändpunkter och förändringsprocesser – En treårig uppföljning*. Institutionen för socialt arbete. Umeå: Umeå universitet, BRÅ .
- Farrington, D. (2007). Advancing Knowledge About Desistance. *Journal of Contemporary Criminal Justice* , ss. 125-134.
- Goedecke, K. (2009). *"...Jag gör inte det hät längre, för jag är en bra kille"*. Centrum för genusvetenskap. Uppsala: Uppsala Universitet.

Veronica, Robert

Laub, J. H., & Sampson, R. J. (2001). Understanding Desistance from Crime. *Crime And Justice* , 1-69.

LeBel, T. P., Burnett, R., Maruna, S., & Bushway, S. (2008). The 'Chicken and Egg' of Subjective and Social Factors in Desistance from Crime. *European Journal of Criminology* , 131-159.

Levy, C. S. (1981). The Social Worker's Responsibility. *Social Casework: The Journal of Contemporary Social Work* , ss. 332-342.

9.3 Muntlig källa

Franzén, L. (den 09 10 2012). Missbruk, Föreläsning. Östersund.

9.4 Elektronisk källa

Kriminalvården. (den 16 04 2013). *Kriminalvården* . Hämtat från <http://www.kriminalvarden.se/>

SOU. (2010). *Kriminella grupperingar*. Stockholm: SOU.

Stockholms Universitet. (den 10 03 2013). *Stockholms Universitet*. Hämtat från Stockholmspriset i kriminologi tilldelas David Farrington: <http://www.su.se/om-oss/priser-utmarkelser/kriminologipriset/pressarkiv/stockholmspriset-i-kriminologi-tilldelas-david-farrington-1.95092>

Veronica, Robert

Bilaga 1 - Intervjuguide

Hur såg de kriminella på sin identitet innan anstaltsvistelse?

- Hur gammal är du?
- Vill du berätta om din barndom?
- Berätta om vilken roll du hade som medlem i familjen? I stort?
- Berätta om hur du kom i kontakt med kriminalitet första gången?(Vi vill veta vad informanterna förknippar med ordet kriminalitet, inte nödvändigtvis deras egna handlingar).
- Vad/Vem/Vilka kände du samhörighet med? såg du upp till?
- Vill du berätta lite om ditt liv innan anstaltsvistelse?

Hur har tiden på anstalt förändrat deras syn på sin identitet?

- Dina upplevelser av det första straffet, som räknas som kriminalvårdspåföljd/Sociala insatser?
- Din upplevelse av det första fängelsestraffet?
- Upplevde du att synen på dig förändrades från omgivningen?
- Förändrades din egen syn på dig själv hur och i vilka sammanhang?
- Kunde du se olika individuella identiteter bland de intagna?

Veronica, Robert

- Och hur påverkades din egen identitet av det?
- Hur upplevde du anstaltspersonalens bemötande?
- Är det viktigt med goda relationer till anstaltspersonalen?
- I sådana fall, varför är det viktigt?
- Hur upplevde du att personalen såg på er intagna?
- Hur påverkade kontakten med övriga intagna den individuella identiteten?
- Var det någon gång du kände att du var tvungen att "underkasta" dig när du var intagen? På vilket sätt?
- Upplevde du att du som person förändrades medan du var intagen?
- Hade du kontakt med familj och vänner under anstaltsvistelsen? kan du beskriva hur du upplevde de kontakterna, fanns det några förändringar i bemötandet mot dig från familjen?
- Skulle du ha önskat ett annat bemötande från deras sida?

Hur upplever informanterna återanpassningen till ett icke kriminellt leverne?

- Vad var det som gjorde/När kände du att det var dags att avsluta din kriminella bana?
- Hur gick dina tankegångar då?

Veronica, Robert

- Finns det någon konkret händelse som du kan se som gjorde att du bestämde dig för ett icke kriminellt liv?
- Vad var det som hände under den här tiden i ditt liv?
- Kan du jämföra din attityd/identitet nu med den som du hade som kriminell?
- Om du ser det som en resa kan du beskriva delarna på den resan?
- Vilka är de svårigheter du råkar ut för i den här resan till ett leverne utan kriminallitet?
- Har du fått stöd från omgivningen i återanpassningen? Vilken sorts stöd? Finns det något stöd du saknat?
- Kan du beskriva hur din omgivning (både kriminella och icke-kriminella) reagerat under processen?

Veronica, Robert

Bilaga 2 - Misivbrev

Hej!

Vi heter Veronica Persson och Robert Viklander och studerar just nu vår femte termin på socionomutbildningen vid Mittuniversitetet i Östersund. Vi håller nu på att skriva vårt examensarbete som kommer att handla om före detta kriminellas resa till ett icke kriminellt leverne.

Uppsatsen kommer att bygga på intervjuer med personer som själva har genomgått denna process för att kunna se vilka faktorer som har bidragit till omformningen av identiteten samt vilka svårigheter som kan ha hindrat densamma.

För att kunna besvara undersökningens syfte är ditt deltagande viktigt för oss.

Intervjuerna kommer att pågå under cirka sextio minuter och med ditt godkännande att ljudinspelas. Detta för att informationen ska kunna återges korrekt när vi sammanställer resultatet. Det inspelade materialet kommer att raderas när uppsatsen är klar. Svaren kommer att behandlas med konfidentialitet och ingen personlig information så som namn eller arbetsplats kommer att publiceras i uppsatsen. Plats för intervjun bestämmer vi tillsammans med dig.

Du tillfrågas härmed om deltagande i vår undersökning och om du är intresserad av att ställa upp på en intervju. Du kan när du vill hoppa av och avsäga dig ditt deltagande.

Med vänliga hälsningar

Veronica Persson

Robert Viklander